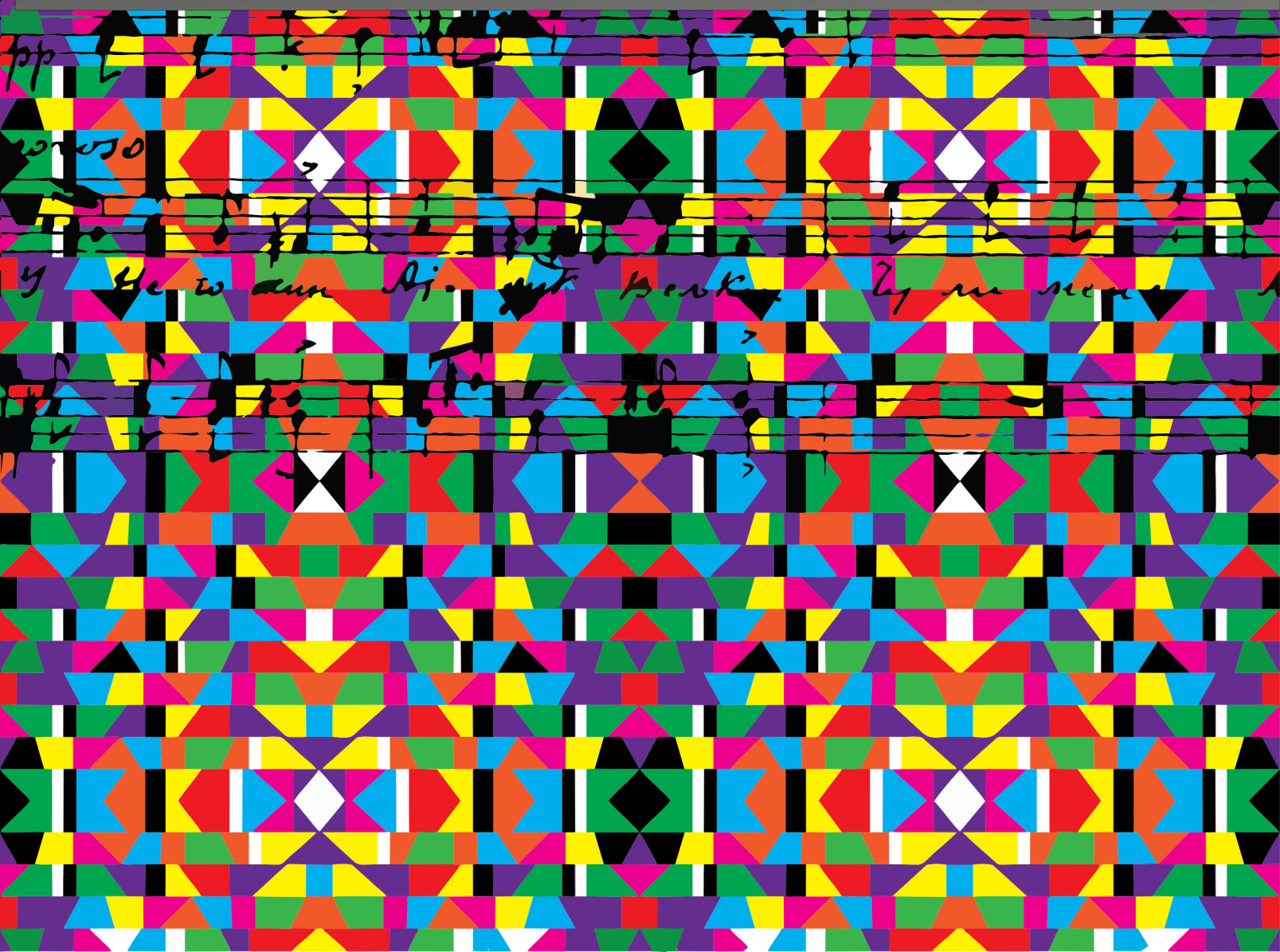

The image features a vibrant, repeating geometric pattern of colorful triangles and squares in shades of red, yellow, blue, green, purple, and black. Overlaid on this pattern are several staves of musical notation, including notes, rests, and clefs. The text is primarily in Cyrillic script. At the top, there are fragments of lyrics: "Му ла бама но Ви". The main title is "МОЖРАЊАЦ" in large, white, stylized Cyrillic letters. Below the title, the subtitle reads "Часопис за културу, број 19, децембар 2017.". At the bottom, another line of lyrics is visible: "У Не то амн Ај. Бект. Ђу ре мек".

МОЖРАЊАЦ

Часопис за културу, број 19, децембар 2017.

МОКРАЊАЦ

Часопис за културу

Број 19, децембар 2017.

Часопис се објављује као годишњак

Оснивач и издавач

Дом културе *Стеван Мокрањац*

Трг Ђорђа Станојевића 5,

19300 Неготин, Србија

Тел. +381 (0)19 54-36-76, 54-20-57

E-mail: dkmokranjac@gmail.com

В.д. директор **Рената Ђурђевић Станковић**

Главни и одговорни уредник **Др Соња Маринковић, ред. проф.**
Универзитет уметности у Београду
Факултет музичке уметности

Редакција **Др Бранка Радовић, ред. проф.**
Универзитет у Крагујевцу
ФИЛУМ
Др Драгана Јеремић Молнар, ред. проф.
Универзитет уметности у Београду
Факултет музичке уметности
Ново Томић
новионар
Мр Милан Радосављевић
дипломирани сликар
Дом културе *Стеван Мокрањац*

Издавачки савет **Даринка Матић Маровић,**
проф. емеритус
Универзитет уметности у Београду
академик **Дејан Деспић,** композитор
Марина Николић, музиколог, РТС
Маја Чоловић Васић, музиколог, РТС
Др Александра Паладин
музиколог, РТС

Ликовни изјел **Тијана Маринковић**

Фотографије са 52. фестивала **Драгослав Илић**

Тираж 500 примерака

Штампа Линотип, Неготин

ISSN 1452-2691-Мокрањац

COBISS.SR-ID 168391943

Часопис *Мокрањац* уписан је у регистар јавних гласила који се води у Министарству информација под редним бројем 2917

Овај број часописа је штампан захваљујући финансијској подршци Општине Неготин.

САДРЖАЈ

НАУЧНА ТРИБИНА

Кашарина Томашевић

КА САВРЕМЕНОМ ЧИТАЊУ МОКРАЊЧЕВОГ НАСЛЕЂА.....2

Соња Маринковић

80 ГОДИНА СИМФОНИЈСКОГ ОРКЕСТРА РТС.....15

Соња Цветићковић

ПОВОДОМ ЈУБИЛЕЈА – 130 ГОДИНА

НИШКЕ ЦРКВЕНЕ ПЕВАЧКЕ ДРУЖИНЕ *БРАНКО* 26

Ана Милићевић

ТЕЛЕВИЗИЈСКИ ОПУС ПРИМЕЊЕНЕ МУЗИКЕ

ЗОРАНА СИМЈАНОВИЋА 31

52. ФЕСТИВАЛ

Дејан Савић

БЕСЕДА НА ОТВАРАЊУ 52. МОКРАЊЧЕВИХ ДАНА 49

Стефан Савић

ПРИКАЗ ФЕСТИВАЛА 53

Душан Миловановић

НЕКОЛИКО РЕЧИ О СВАКЕ ХВАЛЕ ВРЕДНОМ

СЛИКАРСКОМДЕЛУ МОМЧИЛА МОМЕ АНТОНОВИЋА.....69

Слободан Ристићковић

ГЛЕЂ КАМЕНЕ ПАУЧИНЕ 72

Бојана Радовановић

ИЗДАЊЕ КОЈЕ ДУГО СМО ЧЕКАЛИ:

ТЕЛЕВИЗИЈСКЕ ЕМИСИЈЕ *РАЂАЊЕ СРПСКЕ*

МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ ДРАГУТИНА ГОСТУШКОГ.....74

Филиј Милинковић

ЈУБИЛЕЈ ГУДАЧА СВЕТОГ ЂОРЂА 79

ПОДИЈУМ МЛАДИХ

Марија Томић

НЕОБИЧНЕ ЗВУЧНЕ СЛИКЕ У КОМПОЗИЦИЈИ

ТУМАЧЕЊЕ СНА ИВАНЕ СТЕФАНОВИЋ –

НОВИ ПРИЛОЗИ ИСТОРИЈИ СРПСКЕ УМЕТНОСТИ ФЛАУТЕ.....81

Јована Аврамовић

СТАТУС ДЕЧИЈЕ МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ У СФРЈ –

ДЕЧИЈА МУЗИЧКА КУЛТУРА У КОНТЕКСТУ ФЕСТИВАЛА

„РАДОСТ ЕВРОПЕ“ 100

САВРЕМЕНА СРПСКА МУЗИКА

Ташјана Милошевић Мијановић

НАГРАДА „СТЕВАН МОКРАЊАЦ“ ЗА 2016. ГОДИНУ.....114

Љубиша Јовановић

РЕЧ НА ОТВАРАЊУ ТРИБИНЕ

САВРЕМЕНОГ КОМПОЗИТОРСКОГ СТВАРАЛАШТВА 116

Мирослав Сјанчић

ДРУГИ ХОРСКИ ФЕСТИВАЛ ДУХОВНЕ МУЗИКЕ У СУБОТИЦИ 118

Зорица Премаић

ПЕТИ ФЕСТИВАЛ *БУНТ* 120

УПУТСТВО ЗА САРАДНИКЕ.....124

Чланак примљен 29. новембра 2017.
Чланак одобрен 10. децембра 2017.

78(497.11)"18/19"(049.32)
930.85(497.11)"18/19"(049.32)
78.071.1(497.11)"18/19"(049.32)
78.072:929 Гостушки Д.(049.32)

COBISS.SR-ID 253785612

ИЗДАЊЕ КОЈЕ ДУГО СМО ЧЕКАЛИ: ТЕЛЕВИЗИЈСКЕ ЕМИСИЈЕ РАЂАЊЕ СРПСКЕ МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ ДРАГУТИНА ГОСТУШКОГ

Бојана Радовановић

Универзитет уметности у Београду
Факултет музичке уметности
Докторске студије музикологије
br.muzikolog@gmail.com

Драгутин Гостушки: Рађање српске музичке културе – Поводом шездесет година од премијерног емитувања истоимене серије РТС-а, Снежана Николајевић (ур.), прев. на енглески Александра Calcutt, Београд, Радио-Телевизија Србије, Музиколошко друштво Србије, 2017, 288 стр.

Три деценије након премијерног емитувања телевизијске серије *Рађање српске музичке културе* (1987), удруженим снагама Издаваштва Радио-телевизије Србије и Музиколошког друштва Србије, објављено је издање *које смо дуго чекали*. Реч је о својеврсном реиздању текстова др Драгутина Гостушког, сценаристе и водитеља ове телевизијске серије, на основу којих је изведен овај изузетни пројекат који је и данас итекако завређује нашу пажњу. Поред редигованих текстова, које је уредио редитељ и сарадник на сценарију Петар М. Теслић, ово издање драгоцено је из још једног разлога. Наиме, оно садржи и DVD на коме је похрањена читава серија у видео формату, која је деценијама била недоступна стручној јав-

ности, заинтересованим студентима и широј публици. Писани и видео материјал пропраћен је уводним текстом уреднице издања др Снежане Николајевић, освртом на живот и дело („Човек коме се веровало“) који је начинила др Катарина Томашевић, стручни редактор овог издања и сарадница на сценарију, те текстом „Историја српске музике у телевизијском издању“ у којем Снежана Николајевић пише о телевизијским праксама Школског програма Телевизије Београд, обрађујући нарочиту пажњу на сегмент Музичко васпитање и емисије о српској музици које су реализоване током осме деценије 20. века. Вредност овог издања увећана је чињеницом да су сви текстови штампани и на енглеском језику, као и

да је видео снимке емисија могуће пратити уз поднаписе на истом језику, што овај пројекат чини репрезентативним не само за наше услове, већ и за иностране културалне и музиколошке кругове.

РАЂАЊЕ СРПСКЕ МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ НЕКАД: ИДЕЈЕ И РЕАЛИЗАЦИЈА¹

Серија *Рађање српске музичке културе* настала је у окриљу Школског програма Телевизије Београд, који је, како наводи Снежана Николајевић, „био један од најбољих, најсадржајнијих и најпрестижнијих“ програма на овим просторима. Сама идеја реализовања циклуса који би у осам кратких емисија уобличио слику о рађању и првим корацима српске уметничке музике, деловала је, као што би, уосталом, и данас био случај, мегаломански, амбициозно и врло захтевно.

Гостушког, присећају се Снежана Николајевић и Катарина Томашевић, није било лако убедити да пристане да учествује у једном овако великом подухвату који је, поред израде сценарија и осмишљавања самих емисија, подразумевао тесну сарадњу члановима екипе на телевизији и бројним извођачима који су гостовали током читавог серијала. Па ипак, када су отпочели рад на серији, Гостушки и његови сарадници посвећено су радили на одабиру материјала, композиција, извођача и укупног изгледа студија и тона емисија.

Атмосфера телевизијског сета одабраног за емисије одаје утисак „смирено и укусно намештене грађанске собе“, пријатног окружења и научничког расположења. Гостушки је ‘на свом терену’, у својој радној соби, а његов наратив постављен је као доминантан у односу на остале

аспекте серије. Ипак, остали чиниоци емисија подједнако су важни у целокупном резултату. Сваки од већих сегмената емисије илустрован је музичким примерима, тако да гледаоци поред излагања Гостушког имају прилику и да чују музику о којој се говори. У оквиру емисије наступили су многи извођачи, камерни састави, оркестри и хорови (попут Павла Аксентијевића и ансамбла „Ренесанс“, Јадранке Јовановић и Татјане Кукоч, Александра Вујића, Репрезентативног оркестар Гарде под диригентском палицом Илије Илијевског, хора „Јосиф Маринковић“ из Зрењанина под управом диригента Слободана Бурсаћа, Београдских мадригалиста, хора Радио телевизије Београд са диригентом Младеном Јагуштом), а Гостушки је и сам на клавиру одсвирао неке краће композиције. Такође, наратив је испраћен фотографијама рукописа, архивским фотографијама и видео снимцима. Када би, као нпр. у емисијама посвећеним Мокрањцу, цитирао одломке из путописа, на сцену су на кратко ступали глумци. По грађи и техници ова серија би се свакако могла сврстати у жанр документарне серије са историјском темом и образовном сврхом.

Серијал је, имајући у виду његову едукативну улогу, требало да буде пријемчив широком гледалачком аудиторијуму. Стога се мора приметити да је један од вероватно најзахтевнијих задатака било изналажење начина да се гледаоцима различитих узраста, образовања и интересовања представе контекст, услови и најважнији пунктови настанка и развоја српске музичке културе у 19. и 20. веку. Музичко путовање кроз време Гостушки је осмислио у осам емисија појединачног трајања око тридесет минута ((1) *Пројаси традиције и зраци наде*, (2) *Аматери и професионалци*, (3) *С оне стране реке*, (4) *Списак*

¹ Део овог текста изложен је на Осамнаестом педагошком форуму сценских уметности у Београду 2015. године и објављен наредне године у зборнику радова. Види: Бојана Радовановић, „Један лични поглед на ствари“ – телевизијски циклус *Рађање српске музичке културе* Драгутина Гостушког“, у: Милена Петровић (ур.), *Архивулација као средство комуникације, интерпретације и значења: шемајски зборник*, Осамнаести Педагошки форум сценских уметности (11-13. децембар 2015), Београд, Факултет музичке уметности, 2016, 103–111.

брашске руке, (5) *Последња шрка*, (6) *Човек кога смо чекали*, (7) *Човек кога нећемо заборавити*, (8) *Пушници оријент-експреса*).

Одабир личности, њихових достигнућа и биографских података који би у оваквој прилици послужили за реконструкцију историје носи за собом одговорност. Образовни карактер емисија очитује се, пре свега, у начину саопштавања информација, у којем се Гостушки спретно креће између историјског контекста у Србији тога доба, друштвених и културних прилика и музичких достигнућа у земљи, са посебним освртима на токове европског развоја у музици и другим областима. Израз Драгутина Гостушког је јасан, прецизан и разумљив, а прича о почецима српске уметничке музике представљена интересантним и духовитим наративом. Иако је говорио о српској музичкој прошлости којом се у дотадашњој каријери није много бавио, Гостушки је приликом излагања у емисијама изнео и неколицину својих личних ставова, што је несумњиво допринело приснијем односу публике према материјалу и личностима о којима се говорило.

Како примећује Роксанда Пејовић, текст телевизијских емисија *Рађање српске музичке културе* има „изврсно историјско окружење“.² Већ на почетку прве емисије из серије, *Пројаси традиције и зраци наде*, Гостушки пажљиво поставља историјски и друштвени контекст српске државе у 19. веку, са освртом на облике црквеног и дворског музицирања у српској средњовековној држави пре доласка Османлија. Уз нека општа запажања о музици средњег века и очувању традиције црквеног појања и народне песме и обичаја, Гостушки је прешао на разматрање ‘рађања’ српске музичке културе у 19. веку. У истој емисији аутор је посветио један сегмент Вуку Карацићу, заслужном за описмењавање српског народа у 19. веку и кнезу Милошу Обреновићу, који је основао први оркестар у Србији и у тадашњу престоницу, Крагујевац, довео композитора и

диригента Јосифа Шлезингера. Први композитор чији је рад сагледан у овој серији био је, дакле, Шлезингер, окарактерисан као „омиљен композитор и врло поштован грађанин“ који је „градио српску музику од темеља“.

У наредним емисијама Гостушки је говорио о Николи Ђурковићу и Корнелију Станковићу који су, према његовом мишљењу, одиграли „најзначајније историјске улоге“ у контексту културног „зближавања“ Београда са градовима у Аустро-Угарској, Земуном и Панчевом, а затим и о личностима као што су Милан Миловук и Алојз Калауз. Емисијама које су потом уследиле, *С оне стране реке* и *Штисак брашске руке*, гледаоцима је представљен рад композитора као што су Јован Пачу, Даворин Јенко и Исидор Бајић, итд. Тако се Гостушки дотакао и питања композитора страног порекла (Пачу, Јенко) који су дали највећи допринос развоју српске музичке културе у Војводини.

Симболичан је и симптоматичан наслов пете емисије – *Последња шрка*, на чијем се почетку аутор осврће на уметничка достигнућа и све „велике“ епохе кроз које је Европа прошла до почетка 20. века док је „у Србији тек почело буђење из средњовековног кошмара“. Другу половину 19. века у српској историји музике Гостушки сагледава као „необичну трку“, карактеристичну по томе што су њени учесници трчали „напоредо и један преко другог“, а до свог циља стизали или негде у путу одустајали. Притом примећује да је интересантно, чудно и „безмало смешан случај“ да су одговорност за поједине епохе морали да преузму појединци – када је реч о романтизму у поезији и сликарству, Гостушки издваја Ђуру Јакшића, а сагледавајући музику, блискост редовима класицизма приписује Стевану Стојановићу Мокрању, а већи романтичарски занос Јосифу Маринковићу. Ову епизоду Гостушки је посветио Маринковићу и композиторима Станиславу Биничком, Петру Крстићу и Владимиру

² Роксанда Пејовић, *Комплексно посматрање музике: критичари, есејисти и естетичари*. Павле Стефановић и Драгушин Гостушки. Београд, Универзитет уметности у Београду, Факултет музичке уметности, Катедра за музикологију, 2012, 155.

Ђорђевићу, којима је признао заслуге за унапређење оркестарске музике, не налазећи довољно разлога да их назове устаљеним именом „београдска школа“, јер, како каже, „ако је до школе у којој су ови људи учили, сви су се музички образовали у иностранству, а ако се ради о школи коју би евентуално сами створили, чињеница је да такве школе није било“. На самом крају ове емисије, Гостушки је укратко размотрио случај јединог композитора који је поменут у лексикону Алфреда Ајнштајна, Петра Стојановића, проблематизујући тако питање композитора српског порекла, али са страним држављанством и местом пребивалишта и рада ван тадашње Србије. Ипак, Стојановић се 1925. године сели у Београд, добија место директора Музичке школе „Станковић“ и место професора виолине на Музичкој академији по њеном оснивању, те је Гостушки нашао за сходно да се и Стојановићев опус укратко представи у серији.

Драгутин Гостушки је стваралаштву Стевана Стојановића Мокрања посветио две епизоде своје серије, дајући им наслове *Човек кога смо чекали* и *Човек кога нећемо заборавити*, из чега можемо да наслутимо да је аутор сматрао Мокрања најзначајнијим српским композитором, што се кроз текст емисија и потврђује. Са подједнаком пажњом сагледана је биографија Мокрања, његова световна и духовна хорска музика, као и друштвено-историјски контекст његовог живота. „Мокрањева величина лежи баш у томе што је он класик“, рекао је Гостушки, „(...) уметник чијем делу минимално опада вредност са временом“; то је дело које „отвара приступ са свих страна, у свако доба изазива жељу за поновним сусретом“.

У последњој од осам епизода, Гостушки је говорио о генерацији композитора који су ступили на сцену српске музике непосредно након Стевана Мокрања – Кости Манојловићу, Милоју Милојевићу, Петру Коњовићу и Стевану Христићу. Истакао је да су ови композитори били у непосредном или посредном контакту са Мо-

крањцем и његовим делом, те да су се својим делима издвојили као необично значајне личности у српској историји музике.

У свом тексту о односу Драгутина Гостушког према српској и југословенској музици, Роксанда Пејовић се осврнула и на третман историје српске музике у серији *Рађање српске музичке културе*. Наиме, Пејовић истиче да се у тексту телевизијских емисија налазе извесне заблуде када се говори о подацима из историје музике, што је резултат коришћења „забавне литературе“.³ Неке од њих биле су последица, дакле, превиђања актуелније и новије литературе (попут примедбе о томе како ни у једном уџбенику није споменуто да је Шлезингер био мађарски Јеврејин). Са друге стране, Роксанда Пејовић је приметилa и истакла неке опаске и коментаре који су се тicali извесних ставова устаљених у српској музикологији са којима се аутор емисија није слагао (већ поменуто питање београдске школе, „реализам“ у Мокрањевој музици, итд).

За разлику од новинских чланака, телевизија омогућава гледаоцима да перципирају особу која им, као у овом случају, ауторитативно представља историјске чињенице и своја запажања, да тој особи доделе глас и лик. Овај аспект утолико је битнији ако нас кроз серију емисија води један човек. Гостушки је овој серији дао врло личан печат, најпре, као што је већ истакнуто, одабиром материјала, а потом и духовитим опаскама и интересантним дигресијама, које су омогућавале гледаоцима да сагледају шири контекст и упознају се са начином на који је о српској музици размишљао аутор. Уосталом, на самом крају последње емисије Гостушки је и сам рекао: „рекао бих само да је, независно од чињеница, све остало мој лични поглед на ствари“. Познат као писац и критичар ‘без длаке на језику’, Гостушки је ‘зачинио’ емисије препознатљивим запажањима и коментарима, која, чини се, остају у сећању пре него неки биографски податак из живота композитора. Таква је, на пример, изјава из шесте емисије, прве од две емисије о Мокрању:

³ Исто.

„Када сам први пут рекао да је Мокрањац још увек и најжалост највећи српски композитор, доживео сам непријатности од стране живих претендента на то место“. Овај коментар Гостушки је потом ублажио указујући на чињеницу да је уобичајено да су сви највећи уметници „бивши“ и у историји „културнијих“ народа. Гостушки је искористио прилику да се више пута дотакне тада (али и данас) актуелних тема. Наиме, разматрајући већ поменуто порекло композитора Петра Стојановића, он је укратко изнео свој став о склоности југословенских историчара да „асимиловане странце прећутно уписују у наше књиге“, те да се „не могу истовремено јурити по свету људи нашег порекла (...) и проглашавати за вечите Југословене. У том смислу“, закључио је Гостушки, „Никола Тесла, на пример, није ни српски ни хрватски, већ амерички научник, било то неком право или не“.

Гостушки се на неколико места дотакао питања којима се бави музикологија, а која су проблематична и подложна дискусијама, новим решењима и аргументима. Међутим, на оваквим местима није се дужо задржавао – изнео би свој став, као што је то случај са питањем назива „београдска школа“ или употреба стилске одреднице реализма када је реч о Мокрањчевој музици, или би нагласио да је поменута тема проблематична, те да се он сам тиме није подробније бавио.

РАЂАЊЕ СРПСКЕ МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ ДАНАС: САВРЕМЕНА ПЕРСПЕКТИВА

Важно је, нарочито имајући у виду позицију наше – музичке, музиколошке, образовне – струке данас, истаћи значај пројекта који је спроведен у дело и емитован те 1987. године. При томе, не говорим само о сценарију, одабирају тема, лично-

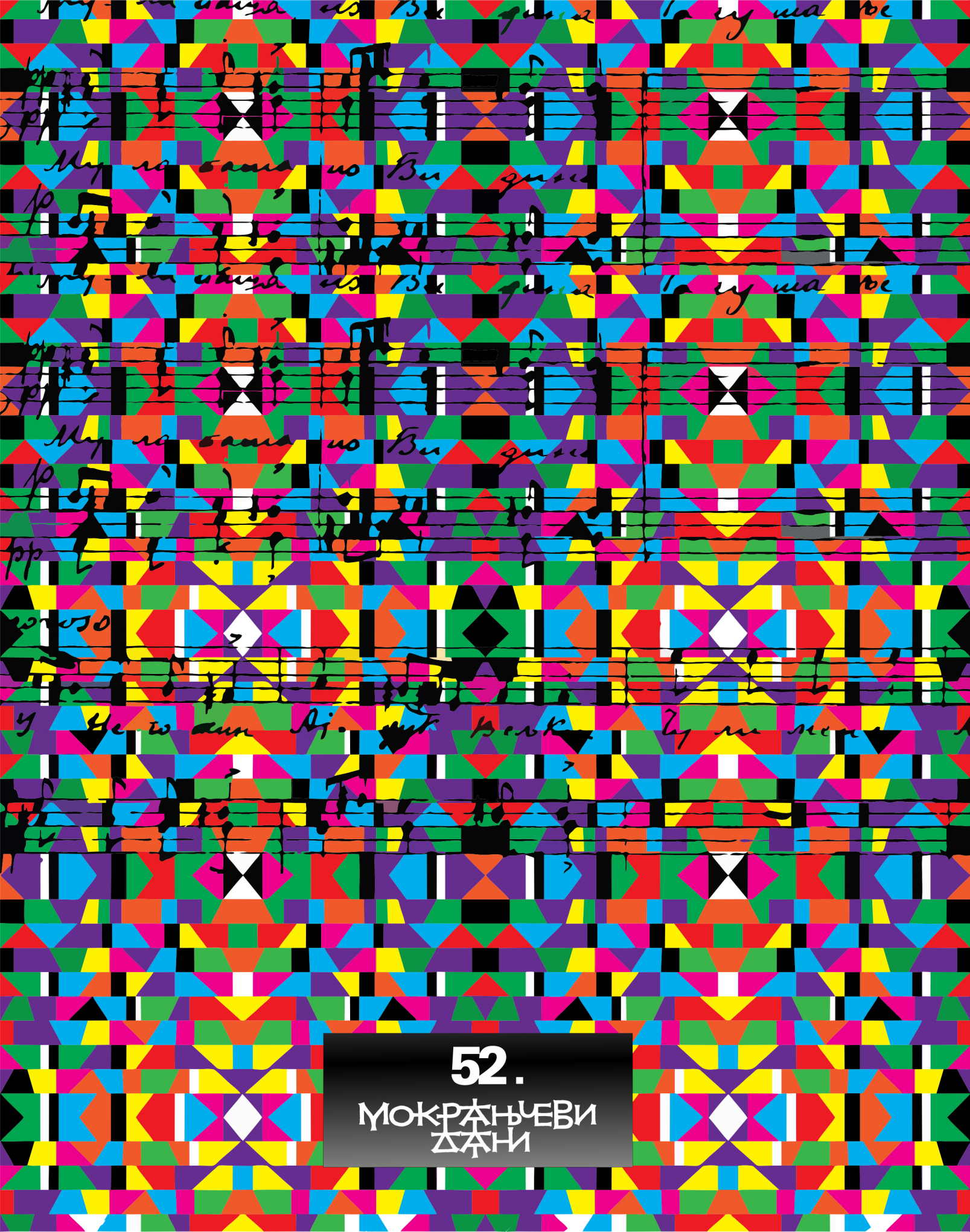
сти и проблемских места, већ и о великом труду уложеном у сарадњу са бројним извођачима. Посебно је, дакле, вредно пажње да су се тада извела и снимила неколика дела домаћег стваралаштва која се, ни тада као ни данас, углавном не налазе на репертоарима наших музичара.

Остварујући своју замисао у тада врло актуелним и „егзактним захтевима медијског приступа историји“, ⁴. Гостушки и његови сарадници окупљени око овог серијала, успели су да реализују веома важан пројекат, који се одликује, за то време, динамичном презентацијом важних информација, те темељном покривеношћу тема богатим музичким, архивским и забавним аспектима програма.

Текстови телевизијских емисија приређени су и објављени у часопису *Музички шалас* током 1995/6. године. Већ тада се могло видети да овај текст преношењем у други медиј не губи на степену ангажованости; јасан и сажет едукативни тон написа Драгутина Гостушког свакако јесте једна од најупечатљивијих карактеристика његовог стила.

Данас, када захваљујући иницијативи и напорима Музиколошког друштва Србије и Издавачке делатности РТС-а пред собом коначно имамо и текст и видео материјал серије *Рађање српске музичке културе*, можемо увидети величину тог пројекта. Он се истиче као јединствен захват, како у радном веку Драгутина Гостушког, тако и у историји нашег образовног програма. Стога, ново издање овог серијала немерљиво доприноси српској савременој музиколошкој мисли – оно стамено стоји као споменик једног времена у историји телевизије и музичке културе и чува од заборава драгоцену извођења српске музике са краја 19. и почетка 20. века, уједно представљајући путоказ и мотивацију за будуће пројекте који ће новим и савременим увидима даље осветљавати нашу музичку прошлост.

⁴ Снежана Николајевић, „Историја српске музике у телевизијском издању“, у: *Драгутин Гостушки, Рађање српске музичке културе – Поводом тридесет година од премијерног емитувања истоимене серије РТС-а*, Снежана Николајевић (ур.), Београд, Радио-Телевизија Србије, Музиколошко друштво Србије, 2017, 129–140, 134.

Му ра сама но Ве гуна та су ма ве

pp

Му ра сама но Ве гуна та су ма ве

pp

Му ра сама но Ве гуна та су ма ве

pp

у Не во амн Ај. гут Ве рке Ђу ре не

52.
МОКРАЊЕВИ
ДАНИ